

Oponentský posudok na habilitačnú prácu PhDr. Andreja FINDORA, PhD.

Morálka v predsudkoch: skupinovo orientovaný prístup k morálnemu usudzovaniu

Habilitačná práca dr. Andreja Findora prináša do slovenského spoločenskovedného výskumu hneď niekoľko inovácií: 1) tematickú – spojenie predsudkov/ negatívnych stereotypov a morálneho usudzovania; 2) metodologickú – etablovanie využitia experimentu v sociologickom výskume, konkrétne survey based-experimentu ako legitímnu a pre isté výskumné ciele mimoriadne vhodnú metódu; 3) a v neposlednom rade aj úvahy o ďalšom smerovaní takéhoto výskumu, ale najmä využití získaných poznatkov v praktickej komunikácii zameranej na odbúravanie predsudkov a tolerantnejší prístup väčšiny k menšinám. Ako sa dozvieme z bohatej a relevantne prezentovanej zahraničnej odbornej literatúry v rámci teoretickej časti, predovšetkým body 1) a 2) sú v západných spoločenských vedách udomácnené. Teoretická literatúra čerpá z klasických, starších prác sociálnej psychológie (napr. Allport), ale aj celkom súčasných prác zameraných na kognitívne procesy, politickú psychológiu a najmä prepojenie morálky (morálneho usudzovania) a predsudkov. Analyticky spája to, čo intuitívne spolu súvisí a dáva mu silnú vedeckú a empirickú oporu, v posledných rokoch napr. v prácach Haidta a ešte aktuálnejšie Goodwina, Grahama a mnohých ďalších. Habilitačná práca a oblasť výskumu, z ktorého vychádza a ktorý aplikuje slovenských podmienkach, je tiež vydarenou ilustráciou postupujúcej interdisciplinarity v spoločenských vedách, trend, ktorý si viacerí slovenskí administratívni strážcovia hraníc vedeckých odborov a „čistoty“ spoločenskovedných disciplín ešte nestihli všimnúť.

Práca má dobre postavenú, koherentnú štruktúru teoreticko-empirickej štúdie. Teoretická časť jasne dokazuje vynikajúcu zorientovanosť autora v širokom zábere odbornej literatúry. Empirická časť popisuje tri realizované výskumné štúdie, pričom veľmi rigorózne postupuje pri ich dizajnovaní a výstavbe jednotlivých krokov – hypotézy, metóda, výber vzorky, obsah „vignety“ (experimentálnej ukážky?), štatistické spracovanie, prezentácia a interpretácia výsledkov. Tento postup je štandardný a uvedený pre každú štúdiu samostatne. Výsledky sú analyzované pomocou pokročilých štatistických metód, autor ich zvládol na výbornej úrovni. Otázkou je skôr spôsob ich prezentácie, miestami ťažko „stráviteľný“.

Odporúčala by som pre budúce publikačné výstupy (najmä pokiaľ nepôjde o top-odborné periodiká) menej štatistiky a viac interpretácie a imaginatívnych úvah nad zisteniami. Mňa osobne popri hlavnej línii štúdií – morálne usudzovanie a predsudky - zaujala skreslenosť pamäte (spomienok) v závislosti od predsudkov (memory distortion). V závere práce by som očakávala „veľkorysejšiu“ diskusiu k zisteniam, úvahy aj nad rámec samotných dát (indexov, testov etc.). Inovatívnosť a bohatosť prezentovaného výskumu mala na to potenciál.

Z formálneho hľadiska práca spĺňa všetky náležitosti, je napísaná kultivovaným odborným jazykom, v bohatej angličtine. Do budúcnosti bude vhodné publikovať štúdie na túto tému aj v slovenčine, aby sa zaviedla a ustálila slovenská odborná terminológia.

Celkovo hodnotím habilitačnú prácu ako vynikajúcu po stránke teoretickej i metodologickej, ako aj samotného realizovaného výskumu.

Mám niekoľko doplňujúcich otázok a pripomienok:

1. najmä pre čitateľov, ktorí sú menej znalí slovenského kontextu, je veľmi dôležitá kapitolka „Roma as stigmatized out-group“. Keďže v štúdiu sa pracuje aj s nestigmatizovanou out-group – maďarskou menšinou – bolo by vhodné priblížiť obraz aj tejto menšiny v očiach slovenskej väčšiny.
2. prezentácia výsledkov troch štúdií je zbytočne rozťahaná, napr. namiesto popisovania vzorky pre každú samostatne by bolo „ergonomickejšie“ uviesť jednu tabuľku so základnými údajmi o štruktúre vzorky. Navyše, keďže v prípade 2. a 3. štúdie ide o reprezentatívne vzorky dospelaj populácie, bolo by vhodné prezentovať porovnanie vzorky so základným súborom, aby bolo jasné, či a v čom sú väčšie odchýlky.
3. nie je celkom jasné vysvetlenie externej validity survey-based experimentov (s. 70-71) aký trade-off? Vzorky sú reprezentatívne, čiže sú zovšeobecniteľné na základný súbor, v čom je potom problém so zvýšenou varianciou vzorky? Podobne ďalej otázka externej validity – tá sa predsa nemôže týkať zovšeobecnenie výsledkov „for other populations which were not considered in the sampling“ (s. 70 dole, citát z Morton a Williams, 2010, s. 264) Externá validita súvisí s mierou, v akej môžeme uplatniť výskumný nástroj, spôsob realizácie, spracovania a vyhodnotenia výsledkov v inej situácii, čase, podmienkach. Inak, úvahy

o reprezentativite a zovšeobecnení sa môžu týkať len 2. a 3. štúdie, 1. štúdia má špecifickú, vzorku, čo sa nakoniec ukázalo aj na výsledkoch.

4. Pre validitu a robustnosť výsledkov budú dôležité ďalšie výskumy a štúdie, Navrhujem uvažovať aj o zaradení kontextových nezávislých premenných, napr. miera nezamestnanosti v danom regióne, etnické zloženie, prevažujúce voličské správanie a pod. A lot of work ahead!

Otázky do rozpravy:

1. all in all - tri empirické štúdie sú potvrdením intuitívnych predpokladov – čo ďalej? Kde by sa dali identifikovať priestory pre „osvetovú komunikačnú intervenciu“?
2. čo sa dá povedať na základe vyskúmaného k tomu, ako by vyzerali štúdie, ktoré by pracovali s viacerými stigmatizovanými out-skupinami? Inými slovami – je kapacita majority na morálne usudzovanie zaťažené predsudkami limitovaná na jednu out-skupinu?
3. Sú v literatúre testované dopady tzv. kontaktnej hypotézy? Inými slovami – usudzujú ľudia, ktorí žijú v blízkosti stigmatizovanej out-skupiny inak ako tí, ktorí takúto bezprostrednú skúsenosť nemajú?

Záver:

Hodnosť „docent“ je nielen vedeckým, ale aj pedagogickým titulom. Na základe dlhodobých skúseností s pedagogickou prácou A. Findora viem, že je vynikajúcim a mimoriadne obľúbeným pedagógom a aj pre tému morálneho usudzovania, morálky v predsudkoch už nadchol mnohých študentov a študentky a odkonzultoval viacero záverečných prác s podobným zameraním.

Záverom konštatujem, že posudzovaná práca jednoznačne spĺňa podmienky habilitačného konania a preto odporúčam, aby PhDr. Andrejovi Findorovi, PhD. bol po úspešnom ukončení habilitačného konania udelený vedecko-pedagogický titul „docent“.

doc. PhDr. Oľga Gyárfášová. PhD.

Ústav európskych štúdií a medzinárodných vzťahov FSEV UK

Bratislava, 8.2. 2018